

Minderjarigen bij ISIS

Een publicatie van de NCTV en de AIVD

Inleiding

Sinds het uitbreken van de burgeroorlog in Syrië en de opkomst van jihadistische strijdgroepen in Syrië en Irak, komen er beelden naar buiten van oorlogsmisdaden die de betrokken partijen in de voortdurende strijd begaan. De terroristische organisatie 'Islamitische Staat in Irak en al-Sham' (ISIS) in het bijzonder heeft de strategie om misdaden tegen de menselijkheid te begaan om vriend en vijand angst aan te jagen. Het doel heiligt het gebruik van ieder middel bij deze terroristische groepering. Dat geldt ook voor de behandeling en inzet van minderjarigen¹ in ISIS-gebied.

Deze publicatie werpt licht op hoe ISIS minderjarigen indoctrineert en inzet bij het plegen van gewelddaden. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling om kinderen afkomstig uit oorlogsgebied te stigmatiseren of angst te voeden. Doel is om een realistisch beeld te schetsen van wat minderjarigen in ISIS-gebied meemaken. Dit is van belang omdat het zogenaamde 'kalifaat' dat ISIS in juni 2014 heeft uitgeroepen, als 'ideaalstaat' niet alleen Nederlandse jongemannen als strijders heeft aangetrokken, maar ook Nederlandse (of uit Nederland afkomstige) gezinnen, vrouwen en kinderen tot uitreis naar Syrië of Irak heeft aangezet.

Kennis van de mate van indoctrinatie, de blootstelling aan geweld en de leefomstandigheden van minderjarigen in ISIS-gebied is noodzakelijk, om goed in te kunnen schatten wat er nodig is als kinderen uit dat gebied terugkeren of inreizen. Dat kan gaan om de begeleiding die zij mogelijk nodig hebben om hun ervaringen te verwerken en te kunnen (re)integreren in de Nederlandse maatschappij. Daarnaast helpt de kennis uit deze publicatie ook om te kunnen beoordelen wat de mogelijke dreiging is die van een deel van de minderjarigen uit kan gaan.

ISIS ziet minderjarigen als een essentieel onderdeel voor het voortbestaan van het 'kalifaat'. Minderjarigen worden vanaf jonge leeftijd op alomvattende wijze geïndoctrineerd met het gedachtegoed van ISIS. Dit gebeurt zowel via onderwijs en trainingskampen als via de directe omgeving. Er zijn signalen dat een deel van de jongens in ISIS-gebied vanaf steeds jongere leeftijd actief deelneemt aan geweldshandelingen van ISIS. Doordat ze in een oorlogsgebied leven, komen kinderen geregeld in aanraking met geweld en dood, wat traumatisch voor hen kan zijn.

Blootstelling aan en mogelijke betrokkenheid bij geweld kan bij terugkeer² in Nederland risico's opleveren voor kinderen, bijvoorbeeld als zij fysieke of psychische gevolgen van hun leven in het 'kalifaat' ondervinden. Daarnaast zijn er bij terugkeer mogelijk risico's voor de Nederlandse samenleving, omdat een deel van de minderjarigen wellicht gewelddadig is en gevechtservaring heeft opgedaan. Er is geen reden om aan te nemen dat ISIS terughoudend zal zijn met het inzetten van kinderen voor het plegen van aanslagen in Europa.

¹ Definitie van het Kinderrechtenverdrag van de VN: een minderjarige is iemand onder de leeftijd van 18 jaar.

² Hierbij wordt zowel een terugkeer naar Nederland, of reis naar Nederland bedoeld.

De laatste maanden staat ISIS in Syrië en Irak onder toenemende militaire druk, waardoor het grondgebied, leiders, mankracht en bevoorradingsroutes verliest. Indien het 'kalifaat' van ISIS militair wordt verslagen of uiteenvalt, neemt het aantal terugkeerders naar verwachting toe. Hoewel het verloop van de terugkeer moeilijk te voorspellen valt, is de verwachting dat deze terugkeer eerder druppelsgewijs verloopt dan met grote aantallen tegelijk. Waarschijnlijk betekent dit dat er ook minderjarigen terugkeren. Overheden en instanties moeten alert zijn op de zorg die nodig is en de risico's die deze groep met zich mee kan brengen. Vanuit het perspectief van de rechten van het kind, zijn deze kinderen met name te beschouwen en te behandelen als slachtoffers van ISIS.

Deze publicatie beschrijft het leven van minderjarigen die enige tijd in ISIS-gebied hebben doorgebracht en mogelijk in de toekomst terugkeren naar Nederland of al zijn teruggekeerd. Dit kunnen kinderen zijn die door Nederlandse ouders zijn meegenomen naar het 'kalifaat', kinderen van één of meerdere Nederlandse ouders die zijn geboren in ISIS-gebied, of minderjarigen die zelfstandig zijn uitgereisd. Daarnaast bestaat de mogelijkheid dat kinderen met een andere nationaliteit, bijvoorbeeld de Syrische of Irakese, die in ISIS-gebied hebben gewoond, naar Nederland komen.

De rol van minderjarigen bij andere jihadistische strijdgroepen in Syrië en Irak, zoals het aan Al Qa'ida gelieerde Hay'at Tahrir al-Sham (HTS, het voormalige Jabhat al-Nusra) wordt in deze publicatie niet meegenomen. Ook het Syrisch-Arabische Leger en de Koerdische YPG hebben minderjarigen ingezet op het slagveld. De mate van indoctrinatie door deze groeperingen is lager dan die van ISIS. Maar ook kinderen die bij deze organisaties hebben gezeten kunnen trauma's hebben opgelopen of gewelddadig zijn. Bij terugkeer van deze minderjarigen is dus ook zorg en alertheid geboden.

In deze publicatie wordt inzicht gegeven in de plek en rol die kinderen in de totalitaire ideologie van ISIS hebben, in de wijze waarop minderjarigen worden ingezet, in hoe het onderwijs is opgebouwd, wat mogelijke rollen van minderjarigen binnen de organisatie zijn en in hoe minderjarigen voor strijd- en propagandadoeleinden worden ingezet. Tot slot wordt beschreven welke risico's er aan terugkeer en (re-)integratie van de minderjarigen in Nederland kunnen kleven.

ISIS-ideologie in onderwijs en propaganda

Minderjarigen in het totalitaire staatsysteem van ISIS

ISIS wijkt af van andere terroristische organisaties en strijdgroepen die kindsoldaten inzetten, in de manier waarop de organisatie de opvoeding van kinderen in haar propaganda ideologisch onderbouwt. Kinderen zijn één van de pijlers waarop het 'kalifaat' rust. ISIS heeft brede ambities voor het realiseren van een goed functionerende islamitische staat volgens de islamitische wetgeving: de sharia. De interpretatie van de sharia die ISIS hanteert, is zeer specifiek en strikt. Om dit in de praktijk te brengen, is een totalitair staatsapparaat opgetuigd, met onder andere een ministerie van educatie (Diwan al-Ta'aleem).

Minderjarigen en families zijn een cruciaal onderdeel van dit totalitaire systeem. Het voortbestaan en de toekomst van het 'kalifaat' liggen immers voor een groot deel in handen van de volgende generatie. Die wordt doelbewust, zowel ideologisch als fysiek, klaargestoomd om de strijders van de toekomst te worden. In propaganda van ISIS worden deze kinderen aangeduid als de 'cubs' (welpen - *ashbal*), die moeten uitgroeien tot leeuwen (*usud*). Vanaf de aanvang van de pubertijd (variërend van 9 tot 15 jaar) kunnen zij ingezet worden in de strijd. Deze kinderen vormen een toevoer van potentiële strijders voor ISIS en zijn gemakkelijk te vormen, zeker omdat minderjarigen vaak vatbaar zijn voor indoctrinatie door mensen van wie ze houden of volledig afhankelijk zijn: hun familie.

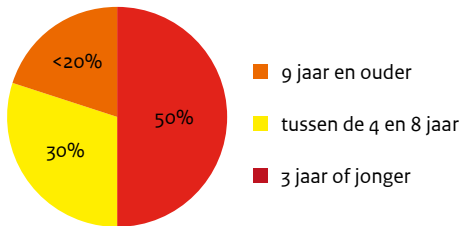
Deze minderjarigen beschouwt ISIS als de potentieel betere versies van de huidige strijders. Ze zijn een onbeschreven blad dat precies gevormd kan worden naar het ideaalbeeld van ISIS. Dit geldt zeker voor jonge kinderen: ze krijgen de extreme waarden met de paplepel ingegoten en hoeven dus niet bekeerd of omgevormd te worden. Minderjarigen in het 'kalifaat' wordt vanaf jonge leeftijd geleerd dat een ieder die zich niet aan de juiste interpretatie van de islam houdt 'kafir' (ongelovige) is en gedood moet worden.

Minderjarigen zijn door de jaren heen in verschillende strijdgebieden ingezet als soldaten door legers die jongeren en adolescenten zonder gewetensbezwaar gebruiken voor oorlogsvoering. Zo zijn in Afrikaanse conflicten kindsoldaten ingezet, zoals in Rwanda, Sierra Leone en de Centraal Afrikaanse Republiek. In de propaganda van terroristische groeperingen zien we een toename van kinderen die worden getraind en ingezet. Van groepen als al-Qa'ida en Boko Haram is bekend dat zij kinderen in trainingsvideo's hebben getoond, dan wel kinderen hebben ingezet bij zelfmoordaanslagen.

Aantallen

Het is lastig een inschatting te maken van het aantal minderjarigen dat zich in ISIS-gebied bevindt. Er zijn kinderen van buitenlandse strijders, geboren in of meegenomen naar het 'kalifaat', en er zijn kinderen van lokale ISIS-strijders of van inwoners die gedwongen onder ISIS-heerschappij leven.

Op dit moment verblijven er ten minste 80 kinderen met een Nederlandse link³ in het strijdgebied in Syrië en Irak, zowel bij ISIS als bij andere jihadistische strijdgroepen. Ongeveer de helft van hen bestaat uit jongens. De meerderheid van de kinderen bevindt zich bij ISIS. Ongeveer de helft van de Nederlandse kinderen is door één of beide ouder(s) meegenomen naar het strijdgebied. De andere helft is daar geboren. Minder dan twintig procent van de Nederlandse kinderen is 9 jaar of ouder en zou dus, gezien hun leeftijd, mogelijk training (hebben) ontvangen. Dertig procent van de Nederlandse kinderen is in de leeftijd van 4 tot 8 jaar en vijftig procent is 3 jaar of jonger.

Het daadwerkelijke aantal kinderen met een Nederlandse link in Syrië of Irak ligt waarschijnlijk hoger dan de hierboven genoemde 80. Veel uitgereisde Nederlandse vrouwen of niet-Nederlandse vrouwen die met een Nederlandse man zijn getrouwd, raken zwanger in Syrië of Irak. Het is lastig te verifiëren hoeveel kinderen er vervolgens nog geboren zijn in Syrië of Irak. Kinderen van Nederlandse uitreizigers die worden geboren in het strijdgebied zijn niet officieel bij de Nederlandse instanties bekend. Ze zullen bij een eventuele terugkeer naar Nederland een DNA-test moeten ondergaan om familiebanden vast te stellen en daarmee Nederlanderschap te verkrijgen.⁴

Het krijgen van zoveel mogelijk kinderen wordt door ISIS gestimuleerd. Op die manier kan de vijand overtroffen worden in aantal. Het propagandatijschrift 'Rumiyah' meldt in januari 2017 dat westerse landen ongeldige beperkingen hebben voor het jong trouwen. Volgens de overlevering zou jong trouwen juist eervol zijn. Zo trouwde de profeet Mohammed met Aisha toen zij zes jaar was en consumeerden zij het huwelijk op haar negende.

In hetzelfde stuk wordt beschreven dat anticonceptie een 'ziekte' is, die geïntroduceerd is in de moslim-gemeenschap door de (ongelovige) vijand.⁵

³ Met 'een Nederlandse link' wordt bedoeld: met één of twee ouders met de Nederlandse nationaliteit of ouders die langere tijd woonachtig zijn geweest in Nederland.

⁴ Documenten uit ISIS-gebied worden niet officieel erkend. Daarom zal er altijd een DNA-test moeten plaatsvinden.

⁵ Historici denken echter dat de profeet Mohammed eerder uit politieke redenen de jonge Aisha trouwde. De latere kalief Abu Bakr, vader van Aisha, zou hier status aan ontlenuen. Over de precieze leeftijd van Aisha bij het consumeren van het huwelijk bestaan felle discussies in de islamitische wereld.

Onderwijs

Uit ISIS-propaganda komt naar voren dat onderwijs een cruciale rol speelt in het 'kalifaat'. Dit blijkt onder andere uit de oprichting van het 'ministerie van educatie' dat onderwijs voor jongens tussen 6 en 18 jaar en meisjes tussen 6 en 15 jaar verplicht heeft gesteld.⁶ Het is onwaarschijnlijk dat, ondanks deze verplichtstelling, alle kinderen in ISIS-gebied daadwerkelijk naar school gaan. Waarschijnlijk houdt een aanzienlijk deel van de lokale bevolking, en mogelijk ook sommige buitenlandse strijders, hun kinderen thuis. Daarnaast zijn er steeds minder goed functionerende scholen door de verslechterde veiligheids-situatie. Of zijn scholen door een gebrek aan personeel gedwongen om - al dan niet tijdelijk - de deuren te sluiten.

Binnenin een ISIS-school zoals in propaganda geportretteerd

Tot hun zesde gaan jongens en meisjes naar een gemengde school. Daarna krijgen ze apart van elkaar les in verschillende ruimtes. Docenten die bij bestaande scholen werkten, hebben verplicht een sharia-opleiding moeten volgen. Iedereen die weigert te werken volgens de aanpassingen in het curriculum, kan worden geëxecuteerd.

Het onderwijs op de bestaande scholen is drastisch aangepast onder ISIS-heerschappij. Zo heeft religieus onderwijs een veel prominentere rol gekregen dan daarvoor in deze gebieden gebruikelijk was. Er wordt een strikte interpretatie van de islam onderwezen (jihadistisch salafisme), waarbij alles wat afwijkt verboden is. Kinderen leren tijdens de les gezamenlijk om delen van de Koran uit het hoofd op te zeggen. Daden van ISIS worden gelegitimeerd aan de hand van Koranpassages die het best bij hun extreme interpretatie van de islam passen.

Uit een interview met een 8-jarige Syrische jongen: "Taim herinnerde zich hoe zijn nieuwe leraren speciale aandacht gaven aan één verhaal uit het leven van de profeet Mohammed. Hierin werd beschreven hoe Mohammed een groep kamelendieven op wrede wijze bestraft: door hun ogen eruit te halen en hun ledematen af te hakken. Het doel van dit verhaal was tweeledig: als waarschuwing voor jongeren in Raqqa die zich niet zouden gedragen, en als rechtvaardiging van de wrede straffen die ISIS uitdeelt voor vergrijpen, uiteenlopend van het roken van sigaretten tot verdenkingen van spionage" (Washington Post, oktober 2016).

⁶ Het is niet waarschijnlijk dat meisjes die al getrouwd zijn, nog steeds naar school gaan.

Ook de samenstelling en inhoud van de vakken is veranderd. Zo is het vak geschiedenis slechts gericht op het leven van de profeet Mohammed, en zijn vakken als filosofie en Frans afgeschaft. Kinderen die met hun ouders uit westerse landen zijn meegekomen, krijgen extra lessen Arabisch. Daarnaast zijn er ook scholen die hun opleidingen in het Engels geven, speciaal gericht op kinderen van westerse strijders. Tevens zijn er speciale lessen voor Oeigoerse kinderen en kinderen uit de Kaukasus.

De lesboeken, zoals het basisschoolboek 'Ik ben moslim', onderbouwen een wereldbeeld waarbij de ideeën van ISIS juist zijn en alle andere onjuist. Lesmateriaal is geïllustreerd met afbeeldingen van handgranaten, tanks en gevechtsposities: zo wordt het onderwijs gekoppeld aan de militaire strategie van ISIS. Daarnaast krijgen kinderen theorieles over onderwerpen die met de strijd te maken hebben, zoals het herkennen van verschillende wapentypes, en in welke situatie deze het best ingezet kunnen worden. Een belangrijke focus in het curriculum is het versterken van het wij-zij-gevoel. De 'kruisvaarderscoalitie' (waar Nederland deel van uitmaakt) is hier de vijand die uitgeroeid zou moeten worden.⁷ Iedereen die zich niet tegen de coalitie uitspreekt wordt bestempeld als ongelovige of, in het geval van moslims, als afvallige. Dit betekent volgens ISIS dat hij of zij gedood mag worden.

Pagina uit ISIS-lesboek over inzet en gebruik wapens

Ook de lessen lichamelijke opvoeding zijn aangepast door ISIS. Tijdens de 'gymlessen' voeren kinderen spelenderwijs oefeningen uit die zijn gericht op fysiek uithoudingsvermogen, gehoorzaamheid en samenwerken. Dit is een directe, niet-militaire training, maar legt daar wel de basis voor: zowel qua lichamelijke training als door het aanleren van loyaliteit aan ISIS. In een handboek voor de docent staat onder meer uitgelegd dat de kinderen tijdens de gym de ba'yah kunnen zingen: de eed van trouw aan de 'kalief' van ISIS, Abu Bakr al-Baghdadi.

Daarnaast wordt op scholen aandacht besteed aan het immuun maken van kinderen voor geweld. Een constante blootstelling aan geweld en wreedheden zoals publieke executies heeft tot doel dat kinderen ongevoelig tegenover dit soort uitingen van geweld komen te staan. Ze leren dat het bij de normale gang van zaken hoort. Kinderen worden aangespoord met hun ouders mee te gaan naar publieke vertoningen waar lijfstraffen en executies worden uitgevoerd.

⁷ De 'kruisvaarderscoalitie' is een verwijzing naar de 68 landen van de anti-ISIS-coalitie, waaronder Amerika, Frankrijk, Canada, Duitsland, Nederland. Zie <http://theglobalcoalition.org/partners/>.

Deze beïnvloeding van kinderen gebeurt al op vroege leeftijd. De app *Huroof* (alfabet), bestemd voor de allerjongsten, leert ze spelenderwijs gewelddadige of jihadistische woordjes, zoals 'dababa' (tank). Ook zijn er apps waarin kinderen spelenderwijs de coalitielanden kunnen aanvallen, door bijvoorbeeld raketten af te vuren op westerse gevechtsvliegtuigen of de Eiffeltoren.

Apps voor jonge kinderen

Om de vorming van kinderen compleet te maken, heeft ISIS handboeken ontwikkeld om families te ondersteunen ook buiten de schooluren hun kinderen conform ISIS- ideologie op te voeden. Ouders kunnen kinderen bijvoorbeeld voorlezen uit verhalen die over martelaarschap gaan. Het is moeilijk na te gaan in hoeverre dit soort apps en handboeken actief wordt gebruikt.

Leefomstandigheden en trauma

Het leven voor kinderen in door ISIS gecontroleerd gebied is zwaar en traumatiserend. Met name kinderen die vanuit Nederland of een ander westers land naar Syrië zijn meegenomen, kunnen mogelijk moeilijk wennen aan hun nieuwe leefomgeving. Het meemaken van dagelijkse bombardementen is aantoonbaar een stressvolle ervaring voor de kinderen. Daarnaast worden de minderjarigen, meer dan hun leeftijdgenoten in veel westerse landen, geconfronteerd met dood en verderf, bijvoorbeeld wanneer familieleden of vriendjes sneuvelen in de strijd. Ook kunnen kinderen zelf het gevaar lopen om verwond of gedood te worden.

Propaganda en beeldenstrijd

ISIS gebruikt het internet voor de verspreiding van propaganda om de terroristische activiteiten te ondersteunen. Deze propaganda overstijgt de traditionele invulling van het beïnvloeden van de publieke opinie en het winnen van aanhangers: het is een strijd in de vorm van beelden. De inzet van kinderen in video's en fotorapportages heeft tot doel een gevoelige snaar te raken, zowel bij mede- als tegen-

standers van ISIS. Kinderen worden geportretteerd als strijders, als blij en vrij in de ideaalstaat die het 'kalifaat' is, of als slachtoffer van de (coalitie)bombardementen.

De propaganda vertelt veel over de rol die ISIS aan kinderen geeft en hoe zij kinderen (en hun families) probeert te werven. Het laat daarnaast ook zien op welke manier ISIS bereid is te provoceren en alleenheerschappij af te dwingen. Beelden van overleden kinderen worden ingezet om morele verontwaardiging bij de achterban op te roepen en de gewelddadige respons van ISIS te legitimeren. Strijdlustige kinderen moeten de tegenstander shockeren of angst inboezemen.

ISIS verspreidt haar propaganda actief in eigen gebied, onder meer via (mobiele) mediakiosks. De mediakanalen proberen de regelmatig uitgebrachte video's met nieuwwaardigheid en actie zo aantrekkelijk mogelijk te maken voor de jongeren. Zo worden kinderen in ISIS-gebied stelselmatig blootgesteld aan propaganda die ze bij elke gelegenheid vertelt welke rol zij hebben binnen het 'kalifaat'. Deze propaganda heeft ook een hoge verspreiding via internet buiten het 'kalifaat'.

Legitimering van de inzet van kinderen

Fotorapportages en video's waarin minderjarige slachtoffers van bombardementen worden getoond, moeten een morele verontwaardiging bij de kijker oproepen. Landen die verantwoordelijk zouden zijn voor deze slachtoffers - Rusland, Turkije, het Syrische regime en de anti-ISIS-coalitie - moeten hiervoor gestraft worden. Het benadrukken van de slachtofferrol van ISIS tegenover de vijandige buitenwereld is een belangrijke factor in de legitimering van de terroristische daden van ISIS, zeker in Europa. Bij de framing van ISIS-aanslagen in coalitielanden staat het concept van 'voorwaartse verdediging' centraal: het idee om door het plegen van aanslagen de landen te dwingen hun bombardementen stop te zetten. ISIS-aanslagen worden zo als zuiver 'defensief' geframed: het zou een respons zijn op de dood van kinderen in Syrië en Irak door de coalitie. Beelden van minderjarige slachtoffers worden verweven in video's die de geweldsbereidheid van kinderen tonen. Voor ISIS is het hierbij 'oog om oog, tand om tand': "het Westen doodt onze kinderen, dus onze welpen komen jullie doden".

Opheffen morele grenzen: kinderen als strijders in propaganda

In juli 2015 werd de eerste officiële ISIS-propagandavideo uitgebracht waarin een kind een onthoofding uitvoerde. Dit was een duidelijk signaal van ISIS: door openlijk uit te komen voor het gebruik van kinderen voor gewelddadigheden, en door het gedetailleerd in beeld te brengen, liet ISIS zien geen boodschap te hebben aan universele kinderrechten. Hiernaast was het een boodschap aan de eigen achterban, waaraan duidelijk werd gemaakt dat het voortbrengen, opvoeden en opleiden van een nieuwe generatie cruciaal is voor ISIS. Begin 2016 werd het eerste Europese kind in beeld gebracht in officiële propaganda. Een vierjarig Brits jongetje mocht op het knopje drukken om een auto met daarin drie gevangenen op te blazen.

Al eerder, vanaf mei 2013, kwamen er video's naar buiten die de trainingskampen voor minderjarigen verheerlijkten. Bekende video's als 'al-Farouq Institute for Cubs' en 'Cubs of the Caliphate' uit 2015, brachten de professionalisering van deze kampen in beeld. Kinderen zien er in deze kampen uit als mini-versies van volwassenen. ISIS-video's uit 2016 reflecteerden in sterke mate de ontwikkeling van de inzet van kinderen bij geweldstaken. Ze werden nu getoond als geharde soldaten die hun land van herkomst geïnfiltrereerd zouden zijn. In deze video's dreigden (Franse) kinderen direct met aanslagen in

Europa. Andere video's toonden minderjarigen die optraden als beulen en op camera gevangenen vermoordden. Hierbij werd realiteit dikwijls met een (video)spel gecombineerd door de manier van filmen vanuit het perspectief van de schutter. Ook zeer jonge kinderen hebben executies uitgevoerd op camera. In een video uit januari 2017 schoot een kleuter een 'PKK-gevangene' dood, en keek toe hoe een iets oudere jongen een andere gevangene onthoofdt.

Beeld uit propagandavideo die het videospel imiteert

In dergelijke video's wordt vaak gelijktijdig naar de achterban de boodschap uitgedragen dat ISIS belang hecht aan zelfs de jongste generatie. Zo figureren een aantal baby's en peuters in een video uit december 2016, 'My Father Told Me'. Ze krijgen van hun oudere broertjes verhalen te horen over de goede dingen van het 'kalifaat'.

ISIS schroomt niet om minderjarigen in te zetten voor zelfmoordaanslagen in het strijdgebied. Sommige van deze daders worden verheerlijkt in propagandavideo's. In tegenstelling tot andere conflicten, waar het gebruik van kindsoldaten wordt verdoezeld, komt ISIS openlijk uit voor hun inzet van kinderen via de propaganda die de jeugdige martelaar verheerlijkt. Er wordt doelbewust gepronkt met de inzet van de minderjarigen. Enerzijds om de vijand te shockeren, anderzijds om angst in te bezemen. Het behoort tot de mogelijkheden dat ISIS niet terughoudend zal zijn bij het inzetten van kinderen voor het plegen van aanslagen in Europa. Dit gebeurt immers al in Syrië en Irak, zoals de video's over minderjarige zelfmoordterroristen aantonen.

Het kalifaat als ideaalstaat

De oprichting van ISIS ging gepaard met een grote hoeveelheid propaganda, van een kwaliteit die nog niet eerder bij een terroristische organisatie was gezien. In 2014 werd met een documentaire van VICE – Grooming Children for Jihad – een inkijk gegeven in het net opgerichte 'kalifaat'. Hieruit bleek dat ook Europese ouders een rol weggelegd zagen voor hun kinderen in het 'kalifaat'. Een Belgisch jongetje, duidelijk nog te jong om de vragen te begrijpen die worden gesteld – gaf in een video antwoorden over ISIS en de ongelovigen die door zijn vader worden ingefluisterd.

De inzet van de volgende generatie voor het voortbestaan van het 'kalifaat' speelt een sleutelrol bij het narratief dat ISIS uitdraagt. Dit narratief gaat over het 'kalifaat' als ideaalstaat waarin plek is voor alle aanhangers: man, vrouw en kind. Dit is ook te zien in de propagandavideo's die specifiek dit leven in het 'kalifaat' presenteren. De rol van families hierin is prominent. In dergelijke video's wordt in beeld gebracht hoe vrolijk en goed het leven is voor kinderen. Ze worden lachend getoond bij typische kinderactiviteiten als een kermis, een touwtrekwedstrijd of een stoelendans. De rol van ISIS als organisatie die uitstekend voor haar leden zorgt, wordt hier prominent in beeld gebracht. Activiteiten waarbij een vader of het hele gezin is betrokken – zoals samen naar een preek luisteren, of naar een religieuze bestraffing kijken – kunnen aanzuigend werken voor families om ook naar het 'kalifaat' te reizen. Deze video's speelden een prominente rol ter ondersteuning van het ISIS-narratief, maar ze zijn het afgelopen jaar niet veel meer verschenen.

Activiteiten in ISIS-gebied

Rollen en taken per leeftijdsgroep

Sommige minderjarigen vervullen een specifieke rol in het ‘kalifaat’: dit kan uiteenlopen van huisvrouw of verklikker tot soldaat of beul. Kinderen, zowel jongens als meisjes, worden aangespoord informatie te delen over familieleden, burens of vrienden die zich niet conformeren aan de regels van ISIS. Hierbij functioneert het ‘kalifaat’ als een totalitaire staat die controle wil over zijn burgers. De inzet van kinderen voor dergelijke rollen is gebruikelijk in een totalitair regime. Als de kinderen bewijzen loyaal aan ISIS te zijn, door deze rol naar behoren te vervullen, kunnen ze doorgroeien naar een rol met meer verantwoordelijkheid.

Minderjarige prediker in propagandavideo

verdiend. Daarnaast kunnen minderjarigen hun leeftijdsgenoten aansporen zich aan te sluiten bij de jihadistische groepering.

Specifiek voor meisjes

Meisjes krijgen een religieuze opleiding en worden daarnaast vanaf jonge leeftijd op school voorbereid op huishoudelijke taken als koken, naaien en het verzorgen van kinderen. Ze moeten goede echtgenotes zijn voor de strijders, en moeders voor een nieuwe generatie ISIS-strijders. Meisjes worden in de propaganda ‘bloemen en parels van het kalifaat’ genoemd en worden geacht zich aan speciale regels houden. Ze moeten volledig gesluierd zijn, verborgen blijven en het liefst zoveel mogelijk thuis blijven, met als uitzondering om naar school te gaan. Tienermeisjes waren in het verleden actief op sociale media voor het produceren en verspreiden van propaganda. Het rekruteren van andere vrouwelijke uitreizigers, vaak familie of vriendinnen, werd door ISIS als essentieel gezien in het leven van een (jonge) vrouw in het ‘kalifaat’. Restricties op het gebruik van internet vanuit veiligheidsbewustzijn en het uitvallen van internet door bombardementen, hebben ervoor gezorgd dat dit vanaf eind 2015 bijna niet meer voorkomt.

Minderjarigen die communicatief vaardig zijn en goed de ideologische boodschap van ISIS uitdragen, kunnen worden ingezet voor het verspreiden van deze boodschap. Minderjarigen die namens het ‘kalifaat’ in het openbaar prediken kunnen zeer effectief zijn, omdat ze door hun jeugdigheid dikwijls enthousiaster overkomen dan volwassenen. Dit trekt, in combinatie met hun leeftijd, de aandacht. Het enthousiasme wordt al vroeg aangewakkerd: zo kan met het publiekelijk oplezen van Koranverzen een beloning worden

Vanaf het begin van de pubertijd worden meisjes gereed geacht om te trouwen met een ISIS-strijder. Dikwijls worden de partners door een lokale imam of via huwelijksbemiddelingskantoor-tjes aan elkaar gekoppeld. Er wordt hierbij nauwelijks rekening gehouden met leeftijdsverschil tussen de huwelijkspartners. Meisjes kunnen ook zelf door een man benaderd worden om te trouwen, of via een gemeenschappelijke kennis aan elkaar worden voorgesteld. Het leven in het 'kalifaat' kan erg bruut zijn voor meisjes, met gearrangeerde huwelijken en seksueel geweld.

Desondanks heeft het trouwen met een ISIS-strijder voor sommige minderjarigen uit Europa een romantische klank. In de propaganda op sociale media wordt een rooskleurig beeld geschetst van deze relaties. Trouwen met een strijder is dan ook voor sommige minderjarigen uit Europa mede een reden geweest om zelfstandig uit te reizen naar het 'kalifaat'. Ook enkele meisjes uit Nederland hebben dit geprobeerd of gedaan.

Specifiek voor jongens

Minderjarige jongens krijgen naast de ideologische vorming vanaf jonge leeftijd ook voorbereidende fysieke training op school. Daarnaast kunnen ze deelnemen aan jihadistische trainingskampen en worden ze ingezet op het slagveld. Het is bekend dat minderjarige jongens executies hebben uitgevoerd. Door kinderen te dwingen tot participatie bij executies, worden de minderjarigen verder geïndoctrineerd. Kinderen wordt geleerd dat het uitvoeren van een executie een eer en voorrecht is.

In toenemende mate worden minderjarige jongens ook ingezet voor zelfmoordoperaties. Zo zijn er voorbeelden bekend van jongens die in een voertuig met bommen worden gezet om die op de aanslagplek te laten ontploffen. Bij de inzet en verheerlijking van zelfmoordaanslagplegers maakt ISIS in doelwitselectie of wijze van zelfmoordaanslag geen onderscheid tussen volwassenen en kinderen. Het is voorstelbaar dat onder de toenemende militaire druk en door het gebrek aan reguliere mankracht het percentage minderjarige zelfmoordaanslagplegers in Syrië en Irak stijgt.

Rekrutering voor actieve dienst bij ISIS en inzet in de strijd

Minderjarige jongens zijn een makkelijk doelwit voor militaire rekrutering. Ze zijn relatief eenvoudig te manipuleren en vaak te jong om weerstand te bieden aan het geweld waaraan ze worden blootgesteld. Rekrutering van kinderen in het 'kalifaat' gebeurt zowel onder dwang als vrijwillig.

Meisjes worden vooralsnog niet gerekruteerd voor inzet op het strijdtoneel of het plegen van zelfmoordaanslagen. Wel leert mogelijk een klein deel van hen om te gaan met wapens. Deze kennis mogen ze alleen inzetten als het 'kalifaat' bedreigd wordt, de zogenaamde 'defensieve jihad'. Deze voorschriften gelden ook voor volwassen vrouwen. Vooralsnog heeft ISIS nog geen officieel juridisch advies (fatwa) uitgegeven, waarmee de organisatie vrouwen toestaat deel te nemen aan de strijd of in kan zetten voor andere gewelddadigheden.

Voorbeeld van ISIS-propaganda

Dwang

Verschillende onderzoeken tonen aan dat ISIS in zowel Syrië als Irak grote aantallen kinderen heeft ontvoerd dan wel onvrijwillig heeft gerekruteerd. Dit betreft met name kinderen van hoofdzakelijk niet-islamitische groepen als yezidi's en andersgelovigen als sjiieten. Ook weeskinderen worden ingelijfd en opgeleid. Kinderen die zich weigeren aan ISIS-bevel over te geven, worden geslagen, gemarteld of verkracht. Daarnaast staat ISIS erom bekend een tactiek van angst te hanteren. Publieke vervolgingen van 'andersdenkenden' zorgen ervoor dat kinderen zich uit angst gedwongen voelen zich bij de groep aan te sluiten.

'Vrijwillig'

Langdurig verblijf in het 'kalifaat' kan maken dat kinderen zo geïndoctrineerd raken dat ze zich 'vrijwillig' aansluiten bij de ISIS-organisatie. Dat kinderen van ISIS een salaris kunnen krijgen, kan een extra, economische, drijfveer zijn voor aansluiting. Ouders krijgen maandelijks geld als ze hun kinderen naar een ISIS-school sturen. Dit is vooral voor de lokale bevolking één van de push-factoren, zowel voor kinderen als volwassenen. Een andere prikkel kan de aantrekkingskracht van de jihadistische ideologie zijn. Deze is bij uitstek interessant voor jongvolwassenen die zich willen bewijzen. Ook groepsdruk of het voorbeeld van leeftijdsgenoten kan een belangrijke rol spelen.

De boodschap van succes die ISIS uitdraagt, zorgt er in belangrijke mate voor dat minderjarigen zich aangetrokken kunnen voelen tot de groep. De propaganda van voorspoed, militaire triomf en de extraatjes die het kan opleveren, maakt het aantrekkelijk je aan te sluiten bij de groep. Dit idee wordt versterkt door publieke bijeenkomsten, waar ISIS snoepjes of speelgoed uitdeelt en kinderen de kans krijgen een wapen of ISIS-vlag vast te houden.

Bij ISIS spelen ouders of andere familieleden een belangrijke rol in de rekrutering van kinderen. Dit wijkt af van veel andere conflicten waarbij kindsoldaten ingezet worden. Zij worden meestal ontvoerd of anderszins losgeweekt van hun familie. Westerse gezinnen die met hun kinderen naar het gebied zijn gereisd, deden dat vaak met het idee dat hun kinderen de ISIS-strijders van de toekomst zijn, een boodschap die

breed wordt uitgedragen in de ISIS-propaganda. Ook van Nederlandse gezinnen is bekend dat zij bewust naar het 'kalifaat' zijn afgereisd om hun kinderen te laten opgroeien in een staat die in hun ogen voldoet aan de wetgeving volgens de sharia. Ook zijn enkele minderjarigen zelfstandig afgereisd om zich aan te sluiten bij ISIS.

Trainingskampen

Jongens kunnen door ISIS geselecteerd worden voor een trainingskamp. Hier leren zij onder meer om te gaan met steek- en vuurwapens. Deze trainingskampen staan los van school. Conformiteit aan de groep, naleving van de regels en blinde gehoorzaamheid zijn de criteria waarop ISIS jongens uitkiest.

Jongens kunnen ook aangemeld worden door hun ouders, of zelfstandig besluiten bij zo'n kamp te gaan. Deze kampen volgen het voorbeeld van trainingskampen voor volwassenen. Jongens kunnen mogelijk al vanaf 9 jaar meedoen en worden daar ingedeeld in gespecialiseerde richtingen als strijder, aanslagpleger, bommenmaker of sluipschutter. De opleiding bestaat uit een ideologische en militaire vorming. Een dag in een trainingskamp bestaat bijvoorbeeld uit het volgen van Koranlessen, fysieke training en het leren van tactieken, zoals het oefenen van onthoofden op een pop.

Beeld uit propagandavideo over trainingskamp voor kinderen

De jongens worden gehard door een beperkt aanbod van voedsel en fysiek zware oefeningen.

Als de instructeurs ontevreden zijn, krijgen hun pupillen een afranseling. Eén van de doelen van een trainingskamp is het losweken van de minderjarige van de familie, en het kweken van een groepsgevoel, in plaats van een individuele identiteit. Zo kan het kind gemakkelijker worden gevormd naar de normen en gebruiken van ISIS. Onderdeel hiervan is dat de kinderen zoveel

mogelijk het voorbeeld van volwassen strijders moeten volgen. Dit gaat over uiterlijkheden als het dragen van dezelfde camouflagepakken, tot vuren met automatische wapens. De omstandigheden in een kamp kunnen zowel fysiek als mentaal erg zwaar zijn voor de minderjarige jongens.

Een 15-jarige jongen beschrijft hoe een leeftijdsgenoot in het trainingskamp iemand moest onthoofden: 'Sommige jongens voelden zich ongemakkelijk hierover, maar niemand durfde iets te zeggen. Als er een executie plaatsvond, deed iedereen alsof hij blij was, en schreeuwden we 'Allahu Akbar! We konden niet zeggen dat dit ons van streek maakte. Ik was van streek.'

In de interviewreeks verklaarde een andere jongen hoe er een spelelement in de training werd ingebed: 'De jongens in het kamp deden wedstrijdjes. De prijs? De kans om een zelfmoordterrorist te worden'.

(International Center for the Study of Violent Extremism, 5 juli 2016)

Terugkeer of komst naar Nederland

Risico's voor de samenleving

Het leven voor minderjarigen in ISIS-gebied kent veel risico's voor de kinderen zelf. Daarnaast kunnen zij om diverse redenen ook een risico vormen bij terugkeer naar hun land van herkomst. Voor de dreiging tegen Nederland is relevant dat een deel van de minderjarigen die bij ISIS verblijft, afkomstig is uit Nederland. De kans is dus aanwezig dat zij op enig moment terugkeren. Minderjarigen worden geïndoctrineerd met het idee dat Nederland (en het gehele Westen) de vijand is. De inprenting van denkbeelden over de rol van vrouwen, homoseksuelen en andersgelovigen of -denkenden vormt onderdeel van de doelbewuste en systematische indoctrinatie van kinderen, die al op zeer jonge leeftijd begint. De effectiviteit hiervan wordt versterkt door de rol die families spelen, niet in de laatste plaats door de kinderen mee te nemen naar ISIS-gebied. De grootste dreiging voor de Nederlandse samenleving gaat uit van kinderen die een gevechtsopleiding hebben gekregen in een trainingskamp of die directe gevechtservaring hebben opgedaan. Deze minderjarigen hebben een traject van bewuste gewinning aan gruwelijkheden doorlopen en kunnen hierdoor getraumatiseerd zijn. Deze ervaringen verlagen mogelijk de drempel voor het gebruik van geweld.

ISIS is een opportunistische organisatie die voortdurend op zoek is naar nieuwe mogelijkheden. De inzet van minderjarigen voor de voorbereiding of uitvoering van terroristische aanslagen in Europa is voorstelbaar, zeker omdat het een mogelijk tactisch voordeel biedt. Kinderen worden over het algemeen als minder gevaarlijk ingeschat en in mindere mate onderzocht of aangehouden bij controles.

Minderjarigen als slachtoffer

Het leven in een oorlogsgebied zoals de gebieden onder ISIS-heerschappij, brengt met zich mee dat kinderen, los van hun eigen activiteiten, in aanraking komen met geweld en dood, wat traumatisch voor hen kan zijn. Deze combinatie van zowel blootstelling aan, als betrokkenheid bij geweld, kan bij terugkeer in Nederland risico's opleveren voor het kind. Zij kunnen bijvoorbeeld fysieke of psychische gevolgen van hun leven in het 'kalifaat' ondervinden. De minderjarigen zijn dus allereerst te beschouwen en te behandelen als slachtoffers van ISIS. Onderzoek van 'Save the Children' naar de invloeden van de Syrische oorlog op kinderen daar laat zien dat minderjarigen uit het oorlogsgebied ernstige vormen van stress en trauma vertonen. Dit kan zich uiten in diverse vormen zoals een plotseling spraakgebrek, agressie, hevige angsten en signalen van post-traumatische stressstoornis. De ervaringen uit het verblijf in het oorlogsgebied kunnen lange tijd doorwerken in de ontwikkeling van de kinderen, zowel op mentaal als fysiek vlak.

Er is geen gedetailleerde informatie beschikbaar over de achtergrond en mate van indoctrinatie van de verschillende kinderen uit ISIS-gebied met een Nederlandse link. Maar in het licht van de centrale rol die ISIS aan educatie en training van kinderen toekent, en het feit dat de groep waarschijnlijk in staat is een eigen onderwijssysteem op te zetten in het gebied dat zij bezet, is het voorstelbaar dat een (groot) deel

van de minderjarigen uit ISIS-gebied dit type onderwijs heeft gekregen. Het loskomen van het gedachtegoed waar minderjarigen vanaf jonge leeftijd mee in aanraking zijn gekomen, niet in de laatste plaats door hun eigen familieleden, kan problematisch zijn. De houding die de ouders bij terugkeer aannemen, beïnvloedt in belangrijke mate hoe de minderjarige re-integreert in de maatschappij. Kinderen kunnen daarnaast ook los van hun ouders geradicaliseerd zijn. Verder kunnen kinderen en/of hun families juist gedesillusioneerd zijn geraakt omdat het ideaalbeeld van het 'kalifaat' niet bleek overeen te stemmen met de werkelijkheid.

Radicalisering los van verblijf in ISIS-gebied

Niet alleen minderjarigen die in het 'kalifaat' hebben verbleven, kunnen beïnvloed worden door ISIS. Ook van kinderen die nooit zijn uitgereisd of in ISIS-gebied hebben verbleven, kan mogelijk een dreiging uitgaan voor de Nederlandse samenleving. In het afgelopen jaar is gebleken dat een enkele minderjarige zich liet inspireren door propaganda van ISIS, of aanwijzingen opvolgde van ISIS-strijders uit Syrië, onder andere via sociale media. De toegang tot internet in Europa maakt het makkelijk voor minderjarigen om op steeds jongere leeftijd met ISIS-propaganda in aanraking te komen. Het is daarom zorgelijk dat ISIS in haar propaganda steeds specifiekere aanwijzingen geeft over de modus operandi van het plegen van een aanslag.

Zo poogde eind december 2016 een 12-jarige Duits-Irakese jongen een aanslag met spijkerbom te plegen op een kerstmarkt in Duitsland. Later werd bekend dat hij in contact had gestaan met ISIS-ronselaars via Telegram. Hij was in een tehuis geplaatst nadat hij afgelopen zomer had geprobeerd naar Syrië te reizen om zich bij ISIS aan te sluiten. Begin december werden nogmaals twee tieners van 15 en 17 opgepakt in Mannheim, die een aanslag voorbereidden. In hun huis werd propagandamateriaal van ISIS gevonden. De jongens waren nooit in het 'kalifaat' geweest.

Ook zijn er gevallen bekend van minderjarige meisjes die in contact stonden met ISIS-leden. Een 16-jarig Duits meisje viel in februari 2016 een politieagent in Hannover aan. Haar frustratie over een mislukte uitreis naar Syrië, in combinatie met online contacten met ISIS-strijders, zouden haar hiertoe hebben bewogen. In Frankrijk werden eind februari 2017 vier meisjes van 14 tot 18 jaar opgepakt voor het in contact staan met leden van een terroristisch netwerk in Syrië via sociale media. Vermoedelijk hadden zij via de Telegram-app contact met de Franse Rachid Kassim, een in Syrië verblijvende ISIS-strijder die tot zijn vermoedelijke dood in februari 2017 waarschijnlijk optrad als 'coach' van ISIS-strijders of sympathisanten in het buitenland. Al eerder, in augustus 2016, werd een 16-jarig meisje opgepakt in Frankrijk wegens het online uitspreken van de intentie een terroristische daad in naam van ISIS te willen plegen.

Conclusie

De wijze waarop ISIS minderjarigen probeert te radicaliseren, indoctrineren en zelfs actief in te zetten voor de eigen agenda vereist veel zorg, alertheid en soms ingrijpen als die kinderen (weer) in Nederland komen wonen. Daarbij moet steeds duidelijk voor ogen worden gehouden dat de minderjarigen vooral slachtoffer zijn van ISIS, zonder daarbij de ogen te sluiten voor de mogelijke risico's voor de samenleving.

Uitgangspunten beleid

Bij aankomst in Nederland van minderjarigen uit ISIS-gebied wordt per kind beoordeeld welke zorg, veiligheidsmaatregelen en welke interventies passend zijn. Dit is, net als bij volwassenen, altijd maatwerk. Hoewel geen enkele minderjarige hetzelfde is of hetzelfde heeft meegemaakt, moeten we ervan uitgaan dat het leven daar ernstige gevolgen kan hebben voor de verdere ontwikkeling van deze minderjarigen. De Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) bekijkt of al sprake is van hulpverlening aan de minderjarige en besluit indien nodig tot het instellen van een raadsonderzoek. Tegelijkertijd stellen zorg- en veiligheidspartners in een multidisciplinair casusoverleg een behandelplan op dat de veilige ontwikkeling van het kind waarborgt en eventuele veiligheidsrisico's tegengaat. Een landelijk werkend multidisciplinair adviesteam ondersteunt het lokale casusoverleg in deze situaties. In dat team zijn specialistische zorgaanbieders vertegenwoordigd die als dat nodig is passende hulp kunnen bieden. De NCTV werkt samen met partners om het beleid ten aanzien van minderjarigen optimaal vorm te geven.

Meer informatie op www.nctv.nl

Deze publicatie is een gezamenlijke uitgave van:

Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid

Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.nctv.nl

Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst

Postbus 20010
2500 EA Den Haag
www.aivd.nl

april 2017